

Galenos ve Platon'un
Timaios'unun
İslam Düşüncesindeki
Alımlanışı

Aileen R. Das

Çeviri: Merve Nur Yaman

AILEEN R. DAS

Doktorasını 2013 yılında Warwick Üniversitesi'nde tamamlayan Das, Michigan Üniversitesi'nde Klasik Dönem ve Orta Doğu çalışmaları doçentidir. Çalışmaları, Orta Çağ İslam dönemi yazarlarının kendi bilimsel emellerini gerçekleştirmede başvurdukları Greko-Romen kaynakları, nasıl çeşitli ve çoğu zaman da tahrip edici şekillerde kullandıklarını aydınlatmayı amaçlamaktadır. Kayıp veya fragmanlar halindeki Yunanca metinlerin Arapça versiyonlarını tercüme etmesinin yanı sıra, Hipokrat'ın İslam düşünce dünyasındaki alımlanışları, özetleyici literatür ve bitki yaşamı üzerine görüşler de dâhil olmak üzere, antik ve Orta Çağ tıbbı ve felsefesi ile ilgili çeşitli konularda yayınları bulunmaktadır.

MERVE NUR YAMAN

1990 yılında Ankara'da doğmuştur. 2012 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuş, yüksek lisansını da aynı fakültede 2015 yılında İslam Felsefesi alanında tamamlamıştır. Doktora çalışmasını İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe bölümünde sürdürmektedir. Temel çalışma alanları İslam düşüncesi, çağdaş dil felsefesi ve göstergebilim olan Yaman, İngilizce, Arapça ve orta seviyede Latince ve Yunanca bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	11
Metin İçi Notlar	14
Kısaltmalar	15
Kitapta Geçen Galenos Eserlerinin Listesi	17
Giriş: Evrensel Bir Metin Olarak Platon'un Timaios'u ..	21

1. BÖLÜM

Galenos ve "Tıbbî" Timaios	65
----------------------------------	----

2. BÖLÜM

Göklerden Bedene: Huneyn'in Göz Bilimi	127
--	-----

3. BÖLÜM

Râzî: "Arap Galenos", Onun Platon'u Yeni Disipliner İdealler	179
---	-----

4. BÖLÜM

Kanun Koymak: İbn Sînâ ve Onun Tıbbî Projesi 233

5. BÖLÜM

Timaios'un Kökünü Kazımak: İbn Meymûn ve
Galenosçuluğun Yeniden Tıbbîleştirilmesi..... 277

Sonuç: Disiplin Haline Gelmiş Tıp 319

Kaynaklar 327

Dizin..... 361

GALENOS VE PLATON'UN *TİMAİOS*'UNUN İSLAM DÜŞÜNCESİNDEKİ ALIMLANIŞI

Platon'un *Timaios*'unun İslam Düşüncesindeki alımlanışına ilişkin bu müstakil çalışma, Bergamalı Galenos'un (M.S. 129–c. 216), *Timaios*'un Orta Çağ'da disiplin sınırlarını aşan bir metin olarak algılanmasındaki şekillendirici rolünü ele alıyor. Bu eser, Galenos'un, doğal gerçekliği tanımlama ve açıklama hakkına yönelik epistemik otorite arayışında, tıbbın sınırlarını genişlettiğini [ve bu amaçla] *Timaios* diyalogunun, çeşitli ilişkiler yoluyla beden, ruhun ve kozmosun birbirine bağlandığı, dolaşık haldeki kozmolojik şemasına başvurduğunu ileri sürmektedir. Aileen Das, Galenos'un disiplinler sınırlar hakkındaki çalışmasını, tıbbın felsefeyle olan kadim rekabeti bağlamında konumlandırmaktadır. Zira felsefe alanının uzmanları uzun bir süre boyunca, doktorlara kıyasla kozmosa ilişkin daha üstün bir bilginin sahibi olarak görmüşlerdir. Das'ın örnek-vaka incelemeleri, Galenos ile İslam Orta Çağı'nın en önemli Hıristiyan, Müslüman ve Yahudi düşünürlerinden dördünün, *Timaios*'un temel öğretilerini kendi entelektüel kimliklerinin yanı sıra, tıp ve felsefeyi yeniden tasavvur etmek için nasıl yaratıcı bir şekilde yorumladıklarını gösteriyor.

ÖNSÖZ

Bu kitap, yaklaşık olarak on yıl önce, Warwick Lisansüstü Araştırma Bursu ile çalışmalarımı finanse eden Warwick Üniversitesi'nde bir doktora tezi olarak başladı. Peter Pormann ve Maude Vanhaelen'e müşterek danışmanlıkları için minnettarım; kapsamlı tarihsel resmi gözden kaçırmadan Orta Çağ Arapça metinlerinde yolumu nasıl bulacağımı onlardan öğrendim. Ayrıca Warwick'te kaldığım süre boyunca, bana paha biçilemez değerde dersler veren Simon Swain'e ve birkaç bölümün taslaklarını okuyan Uwe Vagelpohl'a teşekkür etmek istiyorum. Tezimi hazırlama aşamasında, eserlerini benim için yayınlanmasından önce cömertçe erişilir kılan Gerrit Bos ve Rüdiger Arnzen'den istifade ettim.

Tezin tamamlanmasından bu yana proje, doktora komitemde olan Peter Adamson ve Mark Schiefsky'den aldığım faydalı geri bildirimlerde bir kısmı talep edilen yeniden kavramsallaştırma sürecine birkaç kez tâbi tutuldu. Kitabın kavramsal çekirdeğini oluşturan konulara, yani disiplinlere ve bilgi üretimine olan ilgim, Warwick Üniversitesi Institute of Advanced Study'de Early Career Fellow olarak bulunduğum ve Warburg Enstitüsü'nde -ki burada farklı disiplinler arka planlardan gelen birçok araştırmacının, kendi alanlarının iddialarını ve sınırlılıklarını tartışmalarını dinlemek oldukça verimliydi- Frances A. Yates Kısa Süreli Araş-

tırma Görevlisi olarak çalıştığım dönemde kıvılcımlandı. Warburg'daki sıcak karşılaşması için Charles Burnett'e ve enstitüde haftalık olarak bir araya gelen ve Orta Çağ Arap dünyasına olan etkileyici hâkimiyetlerinin çalışmam için bir model oluşturduğu İslam Felsefesi okuma grubunun üyelerine bilhassa teşekkür ederim. Bu dönemde, bana ve birkaç yıldır destekleyici bir sohbet arkadaşı olan Pauline Koetschet'e verilen Leverhulme Küçük Araştırma Bursu ödülü, 3. Bölüm'de Râzî'nin Platoncu kaynakları ile ilgili bölümü yazmamı mümkün kılmıştır.

Michigan Üniversitesi'ndeki meslektaşlarım, bu kitabı tamamlarken bana bir hayli yardımcı oldular. Yöneticilerim Sara Forsdyke ve Artemis Leontis, genç bir öğretim üyesi olarak zamanımı korumak konusunda oldukça hassas davrandılar. Ayrıca Ryan Szpiech, Sara Ahbel-Rappe, Rafe Neis ve Karla Mallette'e kitabın birçok aşamasındaki yorumları için bilhassa teşekkür borçluyum. Tavsiyeleri hem teorik argümanlarımı geliştirmem konusunda beni cesaretlendirdi hem de onları açık bir şekilde ifade edebilmem açısından yardımcı oldu. Samer Ali, güçlük çektiğim Arapça pasajların tercümesi için bana nezaketle zaman ayırdı. Bu kitabın konusu olan tıbbın ve felsefenin yeniden şekillendirilmesi meselesini tasvir edebilmek amacıyla kullandığım sınır çalışmasının kavramsal çerçevesi, müdürümüz Peggy McCracken ve sosyoloji, siyaset bilimi ve karşılaştırmalı edebiyattan meslektaşlarım ile yaptığım entelektüel tartışmalardan bir hayli yararlandığım Michigan Beşeri Bilimler Enstitüsü'ndeki izin dönemimin bir getirisidir. Kampüs dışında, Boston Üniversitesi'nden James Uden'in önerileri kitabın girişini geliştirebilmem için vazgeçilmezdi. Christina Hoenig ayrıca bu incelemenin taslak versiyonuna ilişkin değerli gözlemler de sağladı.

Cambridge'deki sorumlu editörüm Michael Sharp'a, projenin çeşitli üretim aşamalarında projeye gösterdiği ilgi ve yardım için minnettarlığımı dile getirmek istiyorum. Ayrıca bu kitap Yayınevi'nin, raporlarından çok şey öğrendiğim iki anonim okuyucusu-

nun dikkatli dönütleri sayesinde daha iyi bir kitap oldu. Yazımı yayına hazırlarken, birkaç kişiden teknik yardım ve Bruce Friar Fonu'ndan mali destek aldım. Salman Elamir Amir ve Daniel Davies Arapça metinleri tashih ettiler; Jonathan Farr kitabın tamamını kontrol edip düzeltti ve kitabın indeksini çıkardı; Molly Schaub bibliyografyaları derledi. Tüm hatalar ise elbette bana aittir.

Bu kitabın şekillendiği on yıl boyunca, kendimi tükenmiş hissettiğimde veya ne yaptığım konusunda kararsız kaldığımda ailem moralimi yükseltti. Son olarak, meslektaşım ve partnerim Ian Fielding'in sevgisi ve desteği için kelimeler takdirimi yeterince ifade edemez. Sözlü savunmama bir aydan daha az bir süre kala, beklenmedik bir şekilde aramızdan ayrılan ablam Amanda'nın yasını tutarken elimden tuttu ve iki okyanus ötesi yolculuğun yıpratıcılığını benimle paylaştı. Dahası, onun kendi araştırmasına nasıl yaklaştığını gözlemlemekten ve kendisinden benimkiyle ilgili geribildirimler almaktan son derece istifade ettim.